

Anteckningar från myndighetsseminariet den 5 februari 2004.

Medverkande:

Christer Ekberg, polisöverintendent Rikspolisstyrelsen
Sverker Lindström, moderator
Wanja Lundby-Wedin, LOs ordförande
Kristina Mårtensson, LO
Kenth Pettersson, generaldirektör Arbetsmiljöverket
Lars Pahlsson, tf generaldirektör Migrationsverket
Sandro Scocco, direktör Arbetsmarknadsstyrelsen
Mats Sjöstrand, generaldirektör Skatteverket

1. Mötets öppnande

Mötet öppnas av Kristina Mårtensson, LO, som hälsar myndigheternas företrädare och alla åhörare välkomna till seminariet.

LOs arbete för att hantera EU-utvidgningen och den fria rörligheten av arbetskraft sker inom projektet "Ordning och reda" på tre nivåer, berättar Kristina Mårtensson. Dels ska det vardagliga fackliga arbetet stärkas. Dels har LO sina åtta punkter som vi försöker påverka regering och riksdag med, förklarar hon. Och idag kommer vi att föra en myndighetsdialog, vilket är ett tredje sätt som LO arbetar med inom projektet. Vi vill se vad LO kan göra tillsammans med myndigheterna och hur deras roll kommer att se ut efter utvidgningen är frågor som vi kommer att diskutera idag, säger Kristina Mårtensson avslutningsvis.

2. Wanja Lundby-Wedin, LOs ordförande

Bakgrunden till de krav som LO ställer med anledning av östutvidgningen är utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden som vi kan se idag. Det finns människor i Sverige i den s.k. svarta sektorn som jobbar för löner och anställningsvillkor som väsentligt understiger våra kollektivavtal. Inom vissa branscher har antalet F-skattsedel ökat bland personer som inte är egna företagare utan är att betrakta som arbetstagare. Dessa personer utnyttjas – de får både dåliga löner och dåliga arbetsvillkor.

Det finns en oro hos LO-förbunden att den illegala svarta arbetsmarknaden kommer att växa vid utvidgningen om inget görs. Därför ställer LO upp sina åtta punkter, som en metod att stävja denna utveckling. Övergångsregler är inget alternativ till dessa krav, förklarar Wanja Lundby-Wedin.

Facket måste bevaka utvecklingen på arbetsmarknaden men kan inte vara polis. Vi måste ha myndigheter som kontrollerar att företag betalar skatter och avgifter samt följer de lagar och regler som finns på arbetsmarknadens områden.

Det är nödvändigt att Sverige har en så pass stabil arbetsmarknad att de som kommer hit får lika justa villkor som vi andra har, säger Wanja Lundby-Wedin till sist.

3. Lars Pahlsson, Migrationsverket

Migrationsverket prövning av utländska företagare är generell. Verket ska inte kontrollera de ekonomiska förutsättningarna för att bedriva en verksamhet, menar han.

Idag görs en arbetsmarknadsprövning av länsarbetsnämnderna innan migrationsverket tar det formella beslutet om arbetstillstånd som i sin tur kombineras med ett uppehållstillstånd. EU-medborgare omfattas inte av detta regelverk. Det krav som finns på ansökaren är att man måste ha ett uppehållstillstånd vid en längre vistelse i Sverige än tre månader. Har man ett arbete får man vistas i Sverige i fem år utan inskränkning, berättar Lars Pålsson.

Migrationsverket kontrollerar att det finns ett anställningsbevis hos den ansökande EU-medborgaren. I cirka tio procent av fallen görs en fördjupad kontroll, vilket innebär en undersökning av om arbetsgivaren har betalat in skatter och avgifter. Att göra fler kontroller skulle bara vara ett byråkratiskt sätt att försvåra den fria rörligheten. Det behövs snarare ett tydligt regelverk som talar om i vilka fall migrationsverket ska neka att ge uppehållstillstånd, menar han.

Det är upp till regering och riksdag att besluta om övergångsregler, inte migrationsverket. Vi har likväl identifierat några tänkbara sätt att hantera EU-utvidgningen. En möjlighet är att under övergångstiden behålla kravet på arbetstillstånd och även göra en arbetsmarknadsprövning. Att fortsättningsvis fordra tillstånd för inresan från kandidatländerna även efter första maj är ett annat sätt. En tredje utförbar åtgärd är att förkorta tiden för uppehållstillståndet. Sverige skulle rent av kunna införa någon form av försörjningskrav, men det förutsätter ändringar i lagstiftningen, säger Lars Pålsson.

4. Sandro Scocco, Arbetsmarknadsstyrelsen

AMS principiella inställning till arbetskraftsinvandring är positiv. Orsaken till denna ståndpunkt är de framtida pensionsavgångarna. Ur arbetsmarknadsperspektiv finns det inte idag något akut behov arbetskraftsinvandring. Sverige har för nuvarande väldigt låga bristtal och relativt stora utnyttjade arbetskraftsresurser. Det finns däremot ett behov av arbetskraftsinvandring på lång sikt, menar Sandro Scocco.

Enligt Berit Rolléns förslag om övergångsregler kommer inte arbetstillståndet prövas utifrån arbetsmarknadens behov. Ansvar för tillstånden kommer att ligga på migrationsverket utan inblandning av länsarbetsnämnderna.

Att det anländer människor till Sverige som utnyttjas som arbetstagare är inget EU-problem. Inhemska regler ska gälla alla som vistas i landet. Problemet handlar snarare om missbruk och illegala verksamheter. En rad myndigheter har redan idag ett ansvar för att förhindra denna aktivitet, menar Sandro Scocco.

AMS anser att arbetsförmedlingen inte ska ha en tillsynsfunktion. Kontroller av alla utannonserade arbetsplatser skulle innebära en enorm byråkrati och dra stora resurser från arbetsförmedlingarna. Arbetsförmedlingens relation med arbetsgivarna kan dessutom försämrats av en ökad tillsyn av arbetsplatserna. Det finns andra aktörer såsom facket, polisen, Skatteverket och Arbetsmiljöverket som borde ha den typ av tillsynsansvar, säger Sandro Scocco.

5. Kenth Pettersson, Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket utövar tillsyn av arbetsplatser i huvudsak enligt arbetsmiljölagen, men även enligt arbetstidslagen. Det mesta av arbetstidslagen är dock reglerat i kollektivavtal. Arbetsmiljölagen är en ramlag men den ger ändå tillräckligt mycket lagstöd för att kunna hantera besvärliga situationer, konstaterar Kenth Pettersson.

Tillsynsarbetet sker på två sätt, dels genom utfärdande av föreskrifter, dels genom besöka på arbetsplatser och inspektion av arbetsförhållanden. Vissa brister kan arbetsgivare rätta till, andra leder till åtal. Sverige avviker ändå positivt i förhållande till andra länder när det gäller arbetsplatsrelaterade skador, menar Kenth Pettersson.

Arbetsmiljöverkets roll efter östutvidgningen är avhängig av hur många nya EU-medborgare som kommer till Sverige och hur de kommer att hanteras som arbetstagare. Ökat behov av inspektioner leder i sin tur till sänkning av lägsta standarden om vi inte får mer resurser. En arbetsgrupp har tillsatts för att identifiera möjliga problem med östutvidgningen.

Arbetsmiljöverket har sedan tidigare ett samarbete med polis och åklagare. Ju längre tid vi har på oss desto bättre kan vi förbättra samverkan mellan myndigheter och utveckla våra arbetsmetoder, konstaterar Kenth Pettersson.

6. Mats Sjöstrand, Skatteverket

Internationaliseringen är redan här och har sedan valutaregleringen inneburit en minskning av skatteinkomster för staten. För att motverka denna utveckling måste informationen om olika länders skattesystem bli bättre. Skatteverket har fått i uppdrag att hjälpa skattemyndigheterna i ett antal kandidatländer att uppnå de krav som EU ställer. Vi har redan idag utvecklat ett kontaktnät med de nya EU-länderna, berättar Mats Sjöstrand.

Skatteverket är enligt Mats Sjöstrand tillräckligt noggranna vid utfärdandet av F-skattsedel. De 1044 stycken utländska F-skattsedlar som finns idag följs upp omsorgsfullt. All lagändring de senaste tio åren har varit att minska hindren för nya företagare och därefter är också lagstiftningen anpassad, hävdar han.

Sverige har redan idag bekymmer med den svarta ekonomin och det är i stor utsträckning ett attitydproblem hos svenskarna själva. Skatteverket uppskattar att skatteskundens tillförlitlighet av svartarbete är kring 40-50 miljarder. Vissa branscher är dock mer drabbade än andra och att göra huvudentreprenören huvudansvarig för skatterna är viktigt, menar Mats Sjöstrand.

Den största risken med EU-utvidgningen är ökat fusk när det gäller de indirekta skatterna. Vi vet att avancerade kriminella kommer att starta "karuseller" och utnyttjar den svaga administrationen i kandidatländerna. Detta är 2004 års största skatteproblem, säger han.

Skatteverket har ur ett internationellt perspektiv inte särskilt stora befogenheter. Vi skulle behöva möjlighet att ta vara på skatteregister i kontantbranschen samt kunna kontrollera dem utan föranmälan. I vissa situationer skulle skatteverket även behöva befogenhet att kräva legitimation.

Behovet av ökad kompetens och samverkan mellan myndigheter och länder samt ytterligare resurser är stort. Vill statsmakterna ha en bättre kontroll på internationaliseringen måste det läggas resurser på det, menar Mats Sjöstrand.

7. Christer Ekberg, Rikspolisstyrelsen

Polisen inrättade redan 1994 en organisation som en av flera kompensationsåtgärder för den fria rörligheten av personer, kapital, tjänster och varor med anledning av det svenska EU-inträdet. Vi förbereder oss även inför östutvidgningen genom att skapa kontaktnät både i när- och fjärrområdet. Polisen har gjort en preliminär bedömning av denna utveckling. Risken för svartarbete och försäkringsbedrägerier kommer troligtvis att öka. Vi har även information om

att ”karusellverksamhet” kommer att startas vid utvidgningen, vilket innebär att människor utnyttjar statens svagheter för att få tillstånd för verksamheter, berättar Christer Ekberg.

Den illegala arbetskraften är inget nytt fenomen för polisen. Samverkan med andra myndigheter ska i detta sammanhang utvecklas.

Kontrollmöjligheterna ur gränskontrollsynpunkt är väldigt viktiga men de kommer att försvåras vid EU-utvidgningen. De människor som finns i våra register inom Schengen stryks i samband med EU-inträdet fram tills dess kandidatländerna blir Schengenmedlemmar, troligtvis år 2007.

Christer Ekberg anser dock att polisen har tillräckligt lagstöd för gränskontrollarbetet men att arbetsmetoden måste förändras.

Arbetet med illegal arbetskraft, trafikbrott, gränskontroll är inte särskilt högt prioriterat inom polisen. Våldsbrott och egendomsbrott kommer i första hand. Självfallet gör polisen vad man kan och det finns inga andra hinder än resurser, säger Christer Ekberg.

8. Frågor

Hur stort är problemet med oseriösa arbetsgivare och svart arbetskraft idag? Vad kommer att hända efter utvidgningen? Behövs mer resurser till er myndighet?

Arbetsmiljöverket, Kenth Pettersson

I vår verksamhet har vi sett en ökning av ”missbruk” av arbetskraft. Omfattningen av problemet är dock svår att uppskatta. Ju mer tid arbetsmiljöverket får för att utveckla arbetsmetoder och samarbetsformer med andra myndigheter desto bättre. Det finns ett klockrent samband mellan resurstillförsel och antalet arbetsplatser vi kan besöka, svarar Kenth Pettersson

Skatteverket, Mats Sjöstrand

Nivån när det gäller svartarbete är ungefär densamma som de senaste åren. Vi oroar oss mer för attitydförändringar när det gäller att arbeta svart. Om detta förhållningssätt intensifieras kommer det att få negativa konsekvenser på den svenska välfärden. I samband med utvidgningen är vi övertygade om att momsområdet kommer att utsättas för attacker genom en organiserad kriminalitet. För att kunna hantera internationaliseringen behövs mer resurser, konstaterar Mats Sjöstrand.

Arbetsmarknadsstyrelsen, Sandro Scocco

De som skulle kunna kvantifiera problemet med svart arbetskraft är facken som verkar på arbetsplatserna. AMS bedömer att östutvidgningen inte kommer att medföra allvarliga störningar på arbetsmarknaden. Regeringen kan ändå i en situation med allvarliga störningar införa skyddsåtgärder som prövas av EU-kommissionen. Eftersom arbetsmarknadsprövningen vid bedömningen av arbetstillståndet förmodligen kommer att försvinna behövs inte mer resurser till AMS verksamhet, konstaterar Sandro Scocco.

Rikspolisstyrelsen, Christer Ekberg

Idag kan vi se vissa trender och tendenser, men vi vet inte vad som kommer att hända efter den första maj. De flesta myndigheter behöver mer resurser. Hos polisen finns det likväl en balans mellan resurser och prioritet, berättar Christer Ekberg.

Migrationsverket, Lars Pålsson

Vi vet att det finns personer som uppehåller sig illegalt och arbetar i Sverige men inte hur många. Med erfarenhet av tidigare EU-utvidgning tror vi inte att ett enormt antal kommer att utnyttja den fria rörligheten. Utökad kontroll kräver mer resurser men vi på migrationsverket trodde att utvidgningen skulle ge oss mindre att göra. Det behövs framför allt nya arbetsmetoder i form av samverkan mellan myndigheter. Sekretesslagstiftningen utgör emellertid ett hinder för samarbete, förklarar Lars Pålsson.

9. Avslutning, Wanja Lundby-Wedin

Myndigheterna befinner sig i en likartad situation i två avseenden, dels bristen på resurser, dels behov av förändrade arbetsmetoder inför EU-utvidgningen. Det är möjligt att internationaliseringen inte kommer att innebära allvarliga störningar på den svenska arbetsmarknaden. Konkurrensen inom vissa branscher sker dock på osunda villkor och med svart arbetskraft. Det får i sin tur negativa konsekvenser för den svenska välfärden. Den tio nya medlemsländerna ställer ytterligare krav på Sverige. De nya EU-medborgarna ska inte komma till en arbetsmarknad i Sverige som inte har justa jobb att erbjuda. Attityden måste förändras när det gäller svartarbete. I denna fråga samarbetar LO gärna med skatteverket, säger Wanja Lundby-Wedin.

Oavsett övergångsregler eller inte, behöver myndigheterna förutom ökade resurser tid att konstruera bra arbetsmetoder inför utvidgningen. Regelverket måste stramas upp. LOs åtta punkter är ett sätt att hantera denna problematik, konstaterar Wanja Lundby-Wedin.

Vid anteckningarna Maja Eek